

ceres, & quum in ea quid suæ mentis explicasset, custodiae mandatur. Quod in futuros usus pecuniam conferri Cæsar postulauit, ordines, etsi graue sibi esse dicerent, approbarunt. Ferdinando quoque regi in singulos induciarum annos aureorum millia centesa promittunt: sed à Cæsare petunt inuicem, vt præsidia deducat, & copias militum huc illuc dispositas, quæ passim per agros & oppida plurimum dāni dent, rebus iam pacatis dimittat, & miseros homines, quorū magnæ sint querimonæ, reficiat. Cæsar causas ait subesse graues, cur in hoc tempore militem exauthorare non possit: ad damnum verò datum quod attinet, illud, se quidem conscio, minimè fieri. Vt Cameram Cæsar hoc tempore pro suo arbitrata constituat, & supplementi loco iudices adiungat, ordines ei permittunt, & sumptum ipsi pollicentur.

LIBER XXI.

*Cœcilii-
gitimi re-
petita pro-
missa*

VLtima die Iunii fit cōmitionum finis. Libro decimo nono diximus, quēadmodū Cæsar omnibus persuaserit, vt cœcilio se submitterent, idque sua fiducia, qui daturus esset operā, vt legitima sit actio. Nūc ergo fit decretum, Tridēti continuandū esse cœcilium, seq; curaturū Cæsar promittit, vt quāprimū ibi redintegretur. Quod quum factū erit, postulat vt omnes, Ecclesiastici præsertim, & cōfessionis Augustanæ focii, publica fide, quam sit eis præsti-

præstiturus, eò veniant. Futurū enim, vt piè & Christianè, iuxta sacras literas & Patrū doctrinam, res agatur omnis & definiatur, depositis affectibus: & vt ipsi, quantū satis est, audiātur. Post, alia recitātur decreta, sicuti fieri solet, imprimis illud de religione: grauibúsq; verbis mādatur, vt omnes obtemperent, sicut Idibus Maii pronuntiatū fuisse diximus. Authores libri treis antea nominauimus: ex iis Ioānes Illebius liberale donū à Cæsare simul & Ferdinā do rege tulit, ob nauatā operam. Michael verò Sidonius episcopatū Merseburgēsem in Saxonia deinde est cōsecutus. Hinc iocus illorū, qui chrisma dicebant ab eis & oleū pontificiū inter alia defendi, veluti rem sacrā & saluti necessariā, vt ipsi nimirū discederēt vnctiores. Facti decreti fama longè latèque mox disseminata fuit. & Veneti quidē decimo nono die Iulii edicto cauēt, vt qui libros habēt, in quibus aliquid sit perscriptū cōtra fidē catholicā, intra diē octauū perferant ad certos homines: nā postea fore vt inquiratur, & in eos, qui meriti sint, vindicetur: delatoribus verò silentium & donum pollicentur. Habet perpetuos ibi legatos Pontifex, vt in regum aulis etiam. Hi multorum oculis & auribus vident & audiunt, & sæpe sunt authores, vt eiusmodi decreta fiant. Sed tamen hac vtitur cautione senatus Venetus, vt Episcopis aut inquisitoribus pontificiis minimè permittat iudiciū,

Edictum
Venetorum

sed adhibeat semper locorum præfectos & iureconsultos, qui testimonia cognoscant, & provideant, ne quid improbè vel auarè committatur in suæ ditionis homines. Legem hanc tulerunt anno M. D. XXI. quum in agro Brixiانو quæsitores illi valde sæuissent in miseros homines, quasi veneficos, & cum Sathana cõmercium habentes. Nunc autem, postquam longè latèque radices egit Lutheri doctrina, valet eadem lex, vtcunque Pontifices fremant, eamque velint abrogari. Hoc ferè tẽpore Gallix rex copias auxiliares in Scotiam mittit aduersum Anglos, & in his Germanos, ductore Ringrauiõ. Belli Germanici historiam, quod Cæsar gessit, in lucem ad hoc tẽpus emisit Ludouicus Auila, Hispanus, lingua populari conscriptam. Quanquam Cæsar acerrimis verbis edixerat, ne quis editum de religione librum vllõ modo impugnaret, varia tamem exierunt scripta, quæ totam eius doctrinam damnabant, & homines, vt ab eo, tanquam à præsentissima peste sibi cauerent, admonebant. Legatum Cæsar ad Noribergenses & quosdam alios miserat, qui decretum factum eis persuaderet. Quum is in ea profectioe venisset ad Saxonię ducis captiui filios, idem egit: sed illi constanter negabant: ad Cæsarem ergo reuersus, rem omnem exponit. Itaque captiuum principem Cæsar denuò sollicitat, deque filiis ipsius queritur, quod & decretum nuper factum

repu-

*Filiorũ captiui ducis
cõstans pietas.*

repudient, & illud oppugnari tum scriptis tum concionibus permittant. Petit igitur agat cum illis, vt de vtroque sibi satisfaciât. Ad hæc ille quâobrem editi libri doctrinam ipse non probet, nuper se demonstrasse Græuellano & Atrebatensi. Quod quum ita sit, nõ se posse filiis esse authorem, vt quod ipse pacata consciëntia facere nequeat, hoc illi faciant. Orare se plurimum, vt boni consulat, & se suosque liberos tueatur. Hæc illius constantia, & in rebus aduersis animi fortitudo singularis, magnum ei conciliauit amorẽ passim apud omnes. Quẽ admodum in Saxonia Bremenses & Magdeburgici, sic in Germania superiori, soli Constantienses, Heluetiis vicini, nondum erant reconciliati Cæsari: sed publica tandem accepta fide, legatos Augustam mittunt, pacificandæ causa. Cæsar leges fert admodum duras, & in his etiam, vt librum euulgatum recipiant, ex quoque religionem constituent. Legati conditiones sibi mitigari petunt: sed id frustra fuit, & intra certum diem iubentur respondere. Augusti mensis die tertio, Cæsar consules & omnem senatum Augustanum, & è præcipuis ciuibus nonnullos ad se vocat, & multis è senatu motis, nouos allegit pro suo arbitrio. Tribus etiam simul abrogat, & capite sancit, ne qua ciuium deinceps conuenticula fiant atque societates: & literas omnes, quibus tribuum iura continentur atque priuilegia, nouo Senatui

*Dux captus
omnibus
amicabilis.*

*Cæs. quos
tulit in
Senatu
Augusti
allegit.*

mox exhiberi, & hanc Reipublicæ formam voce præconis publicè pronuntiari iubet, & ne quis eam impugnet, vitæ periculo denuntiat. Legatis Constantiensium Cæsar huius mensis die quinta primùm respondet per Atrebatensem episcopum, & infecta re dimittit, & quia de pace non magnopere sollicitus esse videbat, rationē aliquam initurum se dicit. Eodem die, Hispani, quos in oram illam commigrasse diximus ad tria millia peditum, Constantiam petunt, & Vberlinga de nocte profecti, pars per syluam iter faciunt, vt prima luce, quo tempore concionem in templis haberi sciebant, vrbem inuaderent, pars in sylua remansit, occasionem expectans. Sed ecce, quum iam luceret, Hispani, parietem constructum ex materia, qui mediam fossam diuidebat, machinis prosternunt, & per fossam tunc propè siccam, in oppidanos excubitores confertim irruunt. Mox etiam illi, quos in sylua remansisse diximus, accurrunt, & vi magna portam vnā refringunt. Sed fortissimè ciues dimicabant, & tormentis rem agunt, interfecto duce Alfonso Viue, statim in primo congressu. Quum verò tantæ multitudinis impetum vix ægrè sustinerent, paulatim retrocedunt, & in ponte Rheni diu multumque confligunt, & vix tandem in vrbem recepti, quum hostes portam validè concuterent, tormentis maioribus eos petunt ex mœni-

*Hispani
clam pe-
runt Con-
stantiam.*

*Cōstantie
expugna-
tio.*

mœnibus atque portis, & multos interficiunt. Quum hostile signum daretur Constantiæ, sicuti fieri solet, Heluetii vicini sumptis armis accurrebant, sed præfectus regionis, qui tum erat Lucernensis, maxima denuntiata pœna reuocabat eos, nimirum odio religionis.

Postquam illa via, quam diximus, non successit, Cæsar diuulgatis literis Constantienses proscribit. Ibi cœptum est agi tumultuosius in vrbe. Nam & recentis periculi memoria, & futuræ calamitatis expectatio vehementer eos angebant, præsertim quum nihil humani præsidii vel opis appareret. Erant in numero ciuium nonnulli, qui vocibus odiosis hæc omnia exagitabant. Senatus igitur horum importunitate coactus, principes aliquot & Heluetios quoque per literas orat, vt ad Cæsarem intercedant.

Constantienses proscripti.

Hi missa legatione, de Cæsaris animo perquirunt, ferre ne possit intercessionem: simul orant, vt clementer eos tractet. Cæsar autem sic illis respondet, vt facillè viderent, non ei gratum fore. Nam, quòd in proscriptorum gratiam aliquid facere velint, valdè sibi mirum esse dicebat. Itaque multi, qui religionis immutationem non probabant, aliò sese conferunt. In his erat Ambrosius Blaurer Ecclesiæ præcipuus ibi minister. Linthienses, qui sunt contrà Constantiam,

Ambrosius Blaurerus solus vertit.

ad alteram partem lacus, masculè quidem antea Cæsari responderant: nunc autem vicino territi exemplo, decretum & ipsi recipiunt. Cæsar Augusta profectus, relicto ibi præsidio, Reipublicæ & mutatæ causâ religionis, cum reliquis copiis Vlmam petit. Eò quum venisset, senatum abrogat, & nouum instituit, & Eccle-

Vlmæ senatus mutatus.

Frechtus in vincula coniectus.

siæ ministros, in quibus erat Martinus Frechtus, eò quòd religionis decretum repudiarent, custodiæ mandari iubet. Fuit hoc Augusti die XVI. Detenti per quatrimum in vrbe, quinto die, quum Cæsar illinc abiret, reuincti catenis, vti diximus, & impositi curru, deuehuntur Kirchenum, stipati circiter ducentis Hispanis. Cæsar non diu Spiræ commoratus, quum Moguntiam venisset, secundo flumine Rheno descendit in inferiorem Germaniam, & Saxonè atque Lantgrauium, qui Hala Sueuorum nuper adductus erat, quum eius vxor denudè esset deprecata, captiuos abducit, diuersis nauibus impositos. Constantienses nuper proscripti, quum in magnis essent angustiis, neque salutis viam vllam viderent, ad extremum per fugium decurrunt, & Austriacæ domui sese dedunt in perpetuum. Ferdinandus igitur in suam tutelam eos recipit, & mox præfectum eò mittit ex nobilitate quendam. Post hæc, ministris Ecclesiæ mandatur omnibus, vt intra diem octauum vrbe excedant. Hoc mense, Mauricii Saxonie ducis frater Augustus, in
matri-

Saxo & Lantgrauius captiuus abducti.

Constantienses Austriacæ domui se dedunt.

*Augustus
uxoratus
ducit.*

matrimonium ducit Christiani Daniæ regis
filiam, Annam. In pactis dotalibus conuenit,
ne quid bonorum Ioannis Friderici, verùm ex
patriis bonis, Mauricius hæreditatem ei daret.

*Seditio
Burdegala.*

Erat id tēporis magna seditio per Aquita-
niam, propter salinas & vectigalia. Totius au-
tem regionis principatum obtinet Burdegala,
vrbs ampla & copiosa & maritima, quæ ditio-
nis Anglorum aliquando fuit. Hi cum primis
etiam rebellabant, & præfectum regium truci-
dauerant. Quum igitur ad exemplum & ma-
gnam periculum ea res pertineret, Galliæ rex,
Connestablio & Aumalio ductoribus, copias
eò mittit, peditum signa XXXI. His ingressis
ad horrendam lanienam ventum est, nec enim
vno supplicii genere sublatis fuerunt. Est in agro
Patauino Citadella oppidum. Hic ciuis quidam,
homo forensis & causidicus valde exercitatus,
Franciscus Spiera, incredibili quodam ardore
cœpit cōplecti puriorem doctrinam: & quum
in dies magis atq; magis proficeret, accusatus
apud Legatum Pontificium, quæ dixerat re-
cantare iussus est. Verùm non multò post in
ægritudinē incidit, tum animi tum corporis,
deque misericordia Dei cœpit desperare. Ne-
que iam cibum amplius capere volebat: &
quum per vim ingereretur, subinde respuit.
Atque ita miser in eo statu ac desperatione
vitam finiit. Decumbenti Patauini, frequens
assedit consolator inter alios Petrus Paulus

*Lanienam
quam Bur-
deg. Con-
nest. exer-
cuit.*

Vergerius Episcopus Iustinopolitanus, quod est in Istria Venetorum ditioris, oppidum. Quomodo Clemens atque Paulus pontifices, opera Vergerii sint vsi per Germaniam demonstratum est. Verum postea à Pontificatu Romano defecit, dum Protestantium libros (in quos stylum exerere instituerat) sedulo euolueret: & tunc planè constituit, relicta patria, posthabitisque rebus omnibus, in voluntarium exilium abire potius, & eò proficisci, vbi Christum liberè profiteri posset. Quod paucos deinde post menses fecit, & ex agro Bergomati profectus, ad vicinos Rhœtos peruenit. De Gallis antè diximus, qui per estatem Scotis auxilio profecti fuerunt: hi tandem mortui regis filiulam Mariam, vnicam hæredem, sex annorum puellam, in Galliam abducunt, vt eius consequendæ spem omnem Anglis adimerent. Philippus Cæsaris filius, tunc XXI. annorum iuuenis, euocatus à patre, ad iter sese comparat, relicto ibi patruele sororio, qui per suam absentiam Reipublicæ præesset. Hoc tempore motus fuerunt per Aphricam. nam Zeriphius quidam, à paruis, vt aiunt, initiis actus, & regnum adeptus, vicinum regem Ectsanum, finibus expulit, qui post ad Cæsarem venit Augustam, de sua fortuna conquerens, & opem implorans.

*Heres
Scotia in
Galliam
abducta.*

*Cæsaris
filii in
Belgiū na-
uigatio.*

*Motus in
Africa.*

M. D.

XLIX.

De

De Magdeburgicis antè diximus, quomodo Cæsar eos proscripserit: cùm autem decretum religionis nuper euulgatum repudiarent, aucta fuit offensio. Sic ergo nouis edictis Cæsar in eos agit, & in prædam omnibus obiicit, & vicinos Principes ac ordines grauius monet, vt bellum eis faciant, & quacunque ratione possint, noceant.

Angliæ status in hoc tempore cœpit esse turbulentus. Is quem diximus Regis auunculus, & regni protector Eduardus Somersetus, fratrem habebat Germanum Amiralium: de quo suspicionem concepit, aut sibi persuaderi passus est, quasi regnum affectaret, & Regem vellet in suam redigere potestatem. Itaque comprehendi iubet, & habitata quæstione, capitis ille damnatur, & Martii die vigesimo securi percutitur.

*Tumultus
in Anglia.*

Archiepiscopus Cantuariensis, Thomas Crammerus Angliæ primas, vir excellenti doctrina, totus in hoc erat, vt studia literarum atque pietatis excitaret. Cùm ergo statum Germaniæ & doctorum hominum ibi periculum videret, crebris literis Bucerum imprimis & Paulum Fagium, Hebraicæ linguæ peritissimum, sollicitabat, vt in Angliam venirent, omnem amorem atque fidem eis pollicitus. Itaque de assensu & voluntate Senatus calendis Aprilis iter ingrediuntur, vt ibi sementem puræ doctrinæ facerent.

*Crammerus
in promouenda
pietate sedu-
litas.*

Confutatio Interi per Lubecenses & ceteros.

Adiaphororū periculum & impietas.

Mogunt. ad Lantg.

Calendis Aprilis Philippus Austriacus amplissima cum pompa Bruxellam, vbi pater erat, ingreditur. Quum per fines Mauricii res ad mutationem videretur spectare religionis, Lubecenses, Luneburgenses, Hamburgenses Ecclesiæ ministri, euulgato scripto librum & decretum Augustanum prolixè confutant. Eius verò scripti potissimus erat author Ioannes Epinus. Deinde doctores Magdeburgici, Nicolaus Anstorffius, & imprimis Mathias Flacius Illyricus Albona vrbe natus, & Nicolaus Gallus, grauius sese Wittembergicis atque Lipsensibus opponunt: & multis editis libellis eos incusant, quasi dissimulenter agant, & per adiaphora seu res medias pontificiæ religioni viam aperiant. Hanc denique regulam ponunt, Omnes ceremonias atque ritus, quantumuis natura sint indifferentes, non amplius esse adiaphora, quum vis & opinio cultus, & necessitas accedit, & quum impietatis datur occasio. Pontifex tres Episcopos miserat, qui in hæresim lapsos in gratiam reciperent per Germaniam. Hanc Pontificis largitionem vel indultum, vt ipsi vocāt, Cæsar ilicò mittit ad episcopos Germanos, vt leniter atque placidè rem agant, vtque blanditiis, exhortationibus, precibus, omnia prius quàm execrationibus atque minis experiantur, pro se quenque separatim omneis monet. Moguntinus ergo cùm ad alios tum ad Lantgrauiam

uianos præfectos & consiliarios dat literas, & de sua sollicitudine pastorali, deque Cæsaris fide & diligentia multa locutus, petit, vt Ecclesiæ ministris formulam istam à Pontifice missam exhibeant, eisque iubeant parere. Concionatores interpellati, doctrinam suam cum Prophetarum & Apostolorum doctrina conuenire: vitam quidem ipsam non respondere professioni, sed tamen doctrinam nullum se dicunt errorem agnoscere. Quamobrè nihil opus habere indultu Pontificis. Coniugium sese prætulisse impuro cœlibatui iuxta verbum Dei, neque posse liberos & vxores deserere, quos Christus ipse iubeat omni amore, fide ac benevolentia complecti. Quòd ipsorum ecclesiæ Cœnam Domini percipiant integram, id fieri iuxta Christi mandatum & veteris Ecclesiæ morem: nec esse quòd in eo mutationem ullam admittant. Maio mense disputarunt Oxoniæ palàm Petrus Martyr & eius academiæ theologi, de Cœna Domini, deque præsentia corporis Christi. Pòst editus fuit eius rei liber, in quo præfecti disputationis mandatu Regis adhibiti, non obscurè significant Martyrem in eo certamine superiorem extitisse.

Disputatio de Cœna in Anglia per Pet. Mart.

De conuentu Lipsensi dictum est antea. *Lipsensis conuentus.*
 Quum verò pontificiam religionem nonnulli dicerent & quererentur paulatim instaurari, Mauricius die quarta Iulii, datis li-

teris ad suos præfectos, audire se dicit esse multos, qui partim nimia quadã sollicitudine, partim ab aliis ita persuasi, metuãt, ne veteres errores pedetentim restituantur. Ab hac autem criminatione non esse prorsus alienos aliquot Ecclesiã ministros, & quosdam alios rerũ nouarum cupidos, & irrequietã mētis homines.

*Seditio in
Anglia.*

Per Angliam hoc tempore fuit orta duplici nomine seditio popularis. Vna propter rem agrariam. Querebantur enim vulgò nobilitatem occupasse magnam agrorum partem, qui promiscuã multitudinis antea fuissent, & ad ferarum saltus accommodasse priuatos. Alteri per Deuoniam idem petebant: sed imprimis offensi mutatione religionis, volebant sex illa regis Henrici de religione decreta, de quibus libro XII. diximus, restitui. Cũ igitur ad arma concurrerēt, & magni res esset periculi, nec admonitiones locum haberent vllum, Rex & consiliarii, licet inuitissimi, copias in illos emittunt, & diuersis locis profligant, milibus aliquot trucidatis. Hanc speculatus occasione Gallia rex, qui iã pridem inhiabat amissã Bologniã, castella quãdam & arces ad oram illam maritimam inter Bologniã atque Caletum, partim vi partim deditione capit, eãque ratione milites præfidiarios Bologniã, in maximas difficultates & angustias coniicit. Grauiissimè tulerunt hunc casum Angliã proceres: & quia summã rerũ obtinebat protector Regis auũctulus, in ipsũ deriuata fuit omnis culpa, quod nõ

*Gal. rex
Angl. quãdam
cripuit*

in tēpore munisset loca rebus necessariis. Hac in dies augetēte criminatione & inuidia, protector initio mensis Octob. de cōmuni cōsilio procerū, Vindefore captus, vbi tum Rex erat, Londinum in carcerem abducitur. Interea dū Gallus hæc molitur in Anglos, Cæsar per Flandriam & Hannoniam & Atrebates filiū circumducit, in eiūsque fidem populum adigit per iusiurandum. Pōst, Antuerpiam simul ambo redeunt sub idus Septembris. Permittente ergo Cæsare, deliguntur singuli arbitri, qui inter Argentinenses ciues & vrbs Episcopū intercedant. Decima pōst die Nouēb. è vita decedit Paulus tertius Pontifex, quum ageret annū LXXXII. Pridie quàm obiret mortē, aboleuit vectigalia, quæ italini & plærisque rebus aliis imposuerat, non sine gemitu populi. Priusquam decederet, libellus exiit Italicus vehemens in illū atque grauis, titulo quidem Bernardini Ochini: sed ab aliis, vti creditur, compositus, cum præfatione ad Ascaniū Columnā, quem ille profligarat. Libellus hic inter alia multa, quæ nimis lōgum esset recitare, sermonem ad eum cōuertit, & Antichristum appellans, Innocētio Pontifice coniectus, inquit, in vincula fuisti, præsul iniquissimè, propter homicidia duo, & commissum parricidiū, matre nimirū & nepote tuo quodā veneno sublatis: vt omnis ad te conflueret hæreditas. Quūque deinde liber factus, nō dubitares ambire galerum purpurē, & ter esses à col

Cæs. Belgas filio dare fidem cogit.

Paulus Pōb. mors.

*Soror me
retrix Pau-
lum Cardi-
nalē facit.*

*Portento
se Pauli
libidines.*

legio repudiatu, germana tua soror, Iulia Farnesia, tandem peruicit. Quum enim copiam sui non se facturam esse deinceps minaretur, Alexander sextus Pontifex, offensionem veritus & iram illius, in Cardinalium te cœtum allegit. Alteram deinde sororem tuam, pro familiaritæ tuæ consuetudine parum pudicam, interemisti quoque veneno. Per Anconitanam prouinciam quum esses legatus, Iulio secundo Pontifice, puellam eius ciuitatis nefariè circumuenisti, quando dissimulans quis esses, teque pro nobili quopiam gerens ex legati familiaribus, illam vitiaisti. Quod quidem facinus, puellæ patruus, cardinalis Anconitanus, Vrbe capta, coram Clemente Pontifice captiuo, tibi grauisimis verbis obiecit. Nicolaus Quercæus, cum Laura Farnesia, tua nepte, coniuge sua, te congregientem deprehendit, & pugione tibi vulnus incussit, cuius etiamnum cicatrix apparet. De filia tua Constantia, quicum toties rem habuisti, quid dicam? Etenim, vt ea liberius potiri posses, maritum eius Bossum Sfortiam sustulisti veneno. Qui quum nequitiam vestram animaduertisset, incredibilem animo dolorem concepit, nec vnquam postea visus est hilaris. Libidine profectò Commodum & Heliogabalum longè superas: idque tot spuris tuis doceri potest. Filias suas Loth vitiauit, ignarus & ebrius: tu verò sobrius, non modò cum nepte, sed etiam cum sorore congressus

gressus es atque filia. Iam illud, quod in Fanensem episcopum admisit sceleratus ille tuus filius Petrus Aloisius, quàm est dictu foedum & horrendum facinus? Multa id genus alia continentur in eo, quem diximus, libello, qui typis proculus extat. Nunc ad mortuum reuertamur. Nono post die ceptum est fieri funus per dies nouem continuos. Interea Cardinales absentes vndique ad urbem conuolant. Erant omninò tres factiones Cardinalium: vna Cæsaris, altera, regis Galliarum, tertia, Farnesiorum. Galli, Tranensem, Saluiatum, Rudolphum, Lotharingum, Theatinum: Cæsariani verò, Polum, Burgensem, Carpum, Crucium, Moronum, Sfondratum polcebant. Et de Polo quidem atque Saluiato frequens fuit per urbem excitata fama. Nam etsi magno silentio rem tegi volebant, neque foras efferi: tamen quia subinde multi prodibant è conclauis, per causam aut simulationem ægritudinis, non potuit esse clàm, & ad Cæsarem atque Galliarum regem enuntiatum fuisse dicitur, quicquid ageretur. Quò minus verò Polus rem obtineret, Theatinum cardinalé obtitisse ferunt, quòd diceret eum redolere Lutheranismum.

Quomodo per arbitros fuerit transactum inter Episcopum Argentinensem atque senatum, supra diximus. Decreuerat quidem Episcopus rem inchoare suis in templis ad Christum natalem, & rationem clero præscripse-

Tres factiones Cardinalium.

M. D. L. rat, quam sequerentur. Sed quia non satis erant instructi, distulit in calēdas vsque Februarii. Tunc in tribus illis templis, quæ senatus ei per transactionem concesserat, sacrifici cationes suas atque preces vespertinas, & postridie Missam rursus inchoant, totos iam XX I. annos intermissam. Ingens autem erat hominum concursus, maxime iuuentutis. Nam his omnibus nouum erat spectaculum & inauditū. Post meridiem, sacrificus quidam, accersitus aliunde, concionem habet in æde primaria, non ita frequenti auditorio, tametsi nonnulli, velut in re noua, conuenerant. Ibi strepitum nescio quē adolescens aliquis excitabat, hunc ex apparitoribus quidam obiurgat, & quasi cōprehensurus, instat. Mox tota iuuentus accurrit, & vt fieri solet, subitus oritur fremitus atque tumultus, dum quid rei sit omnes inquirunt, & huc illuc per templum discurrunt. Proceres Ecclesiastici satisfactionem senatus minime recipiunt, neque se vitam suam velle deinceps exponere tanto periculo dicunt, & irati postridie discedunt, & opus inchoatum intermittunt, & ad Episcopum profecti Tabernas, quæ sit ipsorum fortuna, queruntur. Sic ergò per aliquot menses deinde cessatum fuit. interea res ad Cæsarem deferitur, vt suo loco dicemus. Multi putant illos tacitè fuisse gauisos, quòd hæc ipsis in sinum esset delata cessationis causa. Quandiu enim senatus in-

terdi-

*Tumultus
in æde Ar-
geminensi.*

terdicto fuit sublata Miffa, liberrimè vixerant, & nulla cum moleftia proventus annuos perceperant integros. Nunc verò, cùm rurfus ad laborem aliquem astringebantur, fi tamen labor hic eft dicendus, non illis ingrata fuiſſe putatur occasio, iugum hoc excutiendi. Præfer- tim, quum fuas actiones vulgò rideri & contemni, ſeque digitis commonſtrari, & vehementer inuiſos eſſe multitudini viderent. Senatus, inquisitione facta, nihil culpæ vllò in ciue deprehendit. Sub initium Febr. mensis, Anglici Gallicique legati conueniunt, pacis tractandæ cauſa. Nam amiſſis aliquot caſtellis, vt antè diximus, Angli erant in anguſtias coniecti. Per hos dies è carcere liberatus fuit *Proteſtor Angliæ* Regis auunculus proteſtor, quum id Regi per gratum eſſe viderent conſiliarii: & quoniam *carcere liberatur.* Beruicenfis Comitis impulſu potiffimùm captus fuerat, inita fuit hæc ratio, vt per affinitatem inter eos redintegraretur amicitia. Proteſtoris itaque filiam, Comitis Beruicenfis filius in matrimonium ducit; deinde Beruicenfis à Rege donatus eſt ducatu Northumbriæ. Sed non fuit hæc diuturna neceſſitudo, ſicut infra dicetur. Romæ interim feruebant omnia ſtudiis diuerſis atque factionibus, vt antè docuimus. Farnesii imprimis toti in hoc erant, vt ſuarum partium aliquis crearetur: & initiò quidem, Cæſarianis cardinalibus, vt a- iunt, ſeſe cõiunxit Alexãder, Pauli nepos, ciuſ

*Montanus
electus
Pontifex.*

que clientes aliquot Cardinales, Pauli pontificis beneficiarii. Cùm autem Gallicani sua suffragia darent Saluiato Florentino: veritus ille, ne proximis comitiis renuntiaretur Saluiatus Pontifex, ad ipsorum partes accessit, primùm stipulatus ab eis, quemadmodum pro certo dicitur, vt Saluiatum præterirent. Hac demum ratione, Ioannes Maria Montanus, quem Tridenti atque Bononiæ præfectum fuisse concilio diximus, Februarii die septimo creatur Pontifex. Is autem semper & Gallicarum partium, & Farnesæ domus fuerat habitus studiosissimus. Eodem tempore Galliæ regis prodiit editum in Lutheranos: pœna quoque decernitur in iudices, qui remissius in illos inquirent ac vindicarent. Biduo post, auream, vti vocant, portam aperit Pontifex, ad quam infinita erat hominum turba, consequendæ peccatorum remissionis causa. Malleolo Pontifex aureo portam ferit, sic enim habet ceremonia: quem deinde honoris causa largiri solet alicui. Nouus Pontifex, galerum suum cardinalitium, cui vult, largitur antiqua consuetudine. Iulius autem, quo tempore Bononiæ fuerat legatus, in delitiis habuerat adolescentem quendam, Innocetium. Hunc, tametsi reliqui minus probarent, imò reclamarent, in Cardinalium adoptauit collegium, & in domesticam consuetudinem rursus admisit, eique cognomen suum & insignia quoque attribuit.

buit. Romæ fama erat, & libellis quoque per-
scriptum fuit, à Ioue Ganymedem foueri, li-
cet deformem. Sed nec ipse Pontifex hoc ad
reliquos Cardinales dissimulare, & per iocum
fertur aliquando commemorare, quàm sit la-
cuius adolescens & importunus. Martii
die XIII. Cæsar scribit ad ordines Imperii,
velle se conuentus agere ordinum Imperii.
Quamobrem mandare, vt ad XXV. Iunii dié,
Augustæ Vindelicorum sibi præsto sint o-
mnes.

LIBER XII.

AD hoc tempus Anglici Gallicique legati,
quum diu rem disceptassent, pacem fa-
ciunt. Bononiam igitur Angli, totos ferè sex
annos iam occupatam, Gallis restituunt, non
sine plurimorum admiratione: Galli verò pe-
cuniam illis dependunt. In ea pace compre-
hensi fuerunt Scoti. Magdeburgici, cum
crebris edictis peterentur à Cæsare, Martii
die XXIII. rursus aliud scriptum, ad vici-
nos potissimum, euulgant. Primò docent, ne-
que diuino nec humano iure se posse conuin-
ci rebellionis: postea demonstrant, eos, qui
contra se sumunt arma, bellum ipsi Christo
facere: tertio loco refutant obiecta crimina, &
calumnias esse docent aduersariorum. Postre-
mò, vim & arma deprecantur, & si res ita ferat,
à finitimis auxilia quoque petunt. De turba
à finitimis excitata, sicut diximus, Argentinæ, in-
nuper excitata, sicut diximus, Argentinæ, in-

Magdeb.
scriptum.